

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΣΕΝΕΤ

Κυκλοφόρησε πρόσφατα και στη γλώσσα μας το βιβλίο του Αμερικανού κοινωνιολόγου Ρίτσαρντ Σένετ «Ο ξένος» (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2015). Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει δύο δοκίμια: το ένα εξιστορεί τη συγκρότηση του εβραϊκού γκέτο στη Βενετία της Αναγέννησης και το άλλο αναφέρεται στην εμπειρία της εξορίας, όπως τη βίωσε κυρίως ο Ρώσος στοχαστής του 19ου αιώνα Αλεξάντερ Χέρτσεν. Η ακόλουθη συνέντευξη του Ρίτσαρντ Σένετ δημοσιεύτηκε στην ιταλική εφημερίδα «Corriere della Sera»

ΕΡΝΑ / ALBERT OLIVI

Η περιθωριοποίηση των ξένων έχει και πλεονεκτήματα

• Πόσο ξένος αισθάνεστε εσείς, καθηγητή Σένετ;

Μπορώ να σας δώσω μια βιογραφική απάντηση. Όταν ήρθα να ζω στο Λονδίνο, πριν από δεκαπέντε χρόνια, νόμιζα ότι έκλεισα έναν κύκλο. Η οικογένειά μου έφυγε από τη Ρωσία μετά την επανάσταση. Ήταν μια μεγάλη οικογένεια. Ένα μικρό μέρος της πήγε στη Γερμανία και σκοτώθηκε στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Μερικοί πήγαν στο Λονδίνο και άλλοι στο Παρίσι. Το μεγαλύτερο όμως τμήμα της οικογένειάς μετανάστευσε στην Αμερική μέσω του Καναδά. Εγώ γεννήθηκα και μεγάλωσα στο Σικάγο, αλλά δεν αισθάνθηκα ποτέ Αμερικανός. Ποτέ δεν σταθήκαμε ικανοί να αφομοιωθούμε. Η απάντηση είναι ότι νιώθω σαν στο σπίτι μου παντού και πουθενά. Φαντάζομαι ότι αυτή είναι η θεμελιώδης συνθήκη του να είσαι

Εβραίος.

• Εσείς ασκείτε κριτική στην ενσωμάτωση που επιβάλλεται από τα πάνω, στην αφομοίωση α λα γαλλικά. Γιατί;

Επειδή, όπως εξήγησα στο δοκίμιό μου για τους Εβραίους στη Βενετία του 16ου αιώνα, η «ξενότητα», νοούμενη σε αυτή την περίπτωση ως διαχωρισμός, μπορεί να γίνει ακόμη και ένα πλεονέκτημα. Οι Εβραίοι της Βενετίας ήταν πρόσωπα που δεν είχαν κανένα μέρος για να πάνε, αλλά με τον καιρό διαπραγματεύτηκαν τη δυνατότητα να μείνουν στη Βενετία, υπό τον όρο ότι θα ζουν εκεί ως ξένοι. Γι' αυτούς ήταν πιο εύκολο να ζήσουν μια ζωή ως μειονότητα παρά να μεταναστεύσουν. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει με τους μουσουλμάνους που μετακινούνται σήμερα στον κόσμο. Το να διατηρούν την ιδιαίτερη ταυ-

τότητά τους ως μουσουλμάνοι τους δίνει μια ορισμένη δύναμη ώστε να αναγνωρίζονται στην κοινωνία πολιτών- μια δύναμη που η υποχρεωτική ενσωμάτωση τους τη στερεί. Δείτε την περίπτωση των μαράνων, των Εβραίων που υποχρεώθηκαν να προσπλυτιστούν στον χριστιανισμό: έχασαν στην πράξη το ιδιαίτερο νομικό τους στάτους. Παρέμειναν θύματα διακρίσεων εξαιτίας της εβραϊκής τους καταγωγής, αλλά έχασαν και τα δικαιώματά τους ως ξένοι.

• Επομένως, εσείς λέτε ότι μια ορισμένη περιθωριοποίηση μπορεί να αποφέρει και πλεονεκτήματα.

Ναι. Όταν η Γαλλία λέει «οφείλουμε να είμαστε όλοι Γάλλοι στο όνομα ενός ρεπουμπλικανικού ιδεώδους», στην πραγματικότητα αφαιρεί δύναμη από τους ξένους, οι

οποίοι γίνονται η πιο χαμηλή βαθμίδα της κοινωνίας. Ενώ μια περιθωριακή ταυτότητα είναι κάτι με το οποίο μπορεί να ζει κανείς και το οποίο μπορεί ακόμη και να το αξιοποιεί. Όπως έκαναν οι Εβραίοι του γκέτο της Βενετίας. Κανένας νόμος δεν μπορεί να δώσει σε ένα πρόσωπο το συναίσθημα ότι είναι ενσωματωμένο σε μια κοινωνία. Εγώ θεωρώ ότι από νομική άποψη οι άνθρωποι θα έπρεπε να έχουν ίσα δικαιώματα. Νομίζω όμως ότι θα έπρεπε επίσης να δίνεται στον καθένα η δυνατότητα να διαπραγματεύεται την ιδιότητα του ξένου.

• Σήμερα ποιο έθνος αντιμετωπίζει με ευφυή τρόπο το πρόβλημα των ξένων, κατά τη γνώμη σας;

Έχω έναν ορισμένο θαυμασμό για τη Βραζιλία, η οποία με πολιτικές πολύ εμπνευσμένες κατόρθωσε να εξισορροπήσει τα ανθρώπινα δι-

καιώματα με την αναγνώριση ότι τα πρόσωπα πρέπει να επεξεργάζονται τις δικές τους πολιτισμικές διαφορές.

• Ποια είναι η κατάσταση στη Μεγάλη Βρετανία;

Δεν είναι καλή. Ο φόβος μιας μαζικής έλευσης Ρομά από τη Ρουμανία και από τη Βουλγαρία αντανακλά την κατάσταση μιας χώρας η οποία, καθώς αποδυναμώνεται οικονομικά, θέλει όλο και περισσότερο να απομονωθεί. Οι εργάτες που ανήκαν παραδοσιακά στην Αριστερά, όπως και οι άνθρωποι της Δεξιάς, νομίζουν ότι το να κρατήσουν μακριά τους μετανάστες θα τους φέρει περισσότερη ευημερία. Η παρακμή συνδέεται με μια ξενοφοβική αντίδραση. Το ίδιο νομίζω συμβαίνει και στην Ιταλία. Η δυσκολία είναι να πείσουμε τους ανθρώπους να απελευθερωθούν από αυτά τα στερεότυπα.

• Γράψετε ότι το «κωνευτήρι» (melting pot) είναι μύθος...

Πολλοί κοινωνιολόγοι έχουν παρατηρήσει ότι τα πρόσωπα διατηρούν ένα είδος συμβολικής εθνικότητας επί πολύ καιρό μετά τη μετανάστευσή τους. Η ιδέα να δημιουργήσουμε μια κοινή και αναγκαστική εθνική ταυτότητα διευκολύνει τον αποκλεισμό, τουλάχιστον όσον δεν συμμορφώνονται. Κατά τη γνώμη μου, είναι πιο πολιτισμένο να θεωρήσουμε ότι στο σχήμα των κοινωνικών σχέσεων η ταυτότητα δεν είναι τόσο σημαντική.

• Με ποιαν έννοια;

Ψυχολογικά, το να αποδεχθούμε το γεγονός ότι το να είναι κανείς Ιταλός ή Άγγλος δεν είναι το πιο σημαντικό στοιχείο του εαυτού του μπορεί να μας βοηθήσει να βρούμε έναν πιο πολιτισμένο τρόπο να θεμελιώνουμε κοινωνικές σχέσεις.

• Επομένως, από τη μια μεριά το κράτος θα έπρεπε να μην προκωρύξει στην υποχρεωτική αφομοίωση, αφήνοντας στους ξένους την ελευθερία να επεξεργάζονται την πολιτισμική τους διαφορετικότητα. Και από την άλλη, το άτομο θα είχε καλύτερες κοινωνικές σχέσεις αν δεν βίωνε την ιδιαίτερη πολιτισμική του ταυτότητα ως την πιο σημαντική πλευρά του εαυτού του. Γιατί σχετικά με όλα αυτά επιλέξατε το παράδειγμα του Αλεξάντερ Χέρτσεν;

Επειδή ήταν Ρώσος [γελεί]. Και επειδή είναι μια από τις σπάνιες προσωπικότητες που βίωσαν την εξορία μαθαίνοντας να απελευθερώνονται από το παρελθόν, χωρίς να το λησμονούν. Αυτό είναι το μεγάλο καθήκον που πρέπει να αντιμετωπίσει ένας ξένος. Πώς να μην παραμείνει δέσμιος της μνήμης, αλλά ταυτόχρονα να μην αρνηθεί το ότι έρχεται από αλλού. Το σημαντικό είναι να μην παραμένουμε δέσμιος της ταυτότητάς μας.